

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ ผ่อนคลายความเคร่งเครียดจากการใช้ชีวิตประจำวัน หลีกหนีความจำเจเบื่อหน่ายที่มีอยู่ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์จากการได้พบได้เห็นในสิ่งที่แตกต่างไปจากชีวิตประจำวันปกติ เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น นอกจากนั้นการท่องเที่ยวยังเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดสัมพันธที่ดีระหว่างมนุษยชาติ เกิดการเปรียบเทียบวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง เกิดการปรับประยุกต์ความเจริญต่างๆ มาใช้ในบ้านเมืองของตนให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เกิดการหมุนเวียนในกระแสเศรษฐกิจและสังคม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539) เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาสามทศวรรษที่ผ่านมาและเจริญเติบโตต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง (ปิยาภรณ์ รัตนเจษฎา, 2541)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของนันทนาการธุรกิจที่ส่งเสริมเศรษฐกิจรายได้ให้ทั้งสังคมชนบท สังคมเมือง และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะระบบต่างๆของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยเอื้ออำนวย เช่น จุดสนใจและแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Attraction) มีหลากหลาย ทั้งทางด้านวัฒนธรรม อารยธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยมีอุตสาหกรรมเกี่ยวกับที่พัก โรงแรม (Accommodation & Hotel Industry) ที่ได้รับการยกย่องมีคุณภาพมาตรฐานระดับนานาชาติ และมีโรงแรมไทยที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็นโรงแรมที่ดีที่สุดในโลกมาหลายปี ระบบการคมนาคมขนส่ง (Transportation) เพื่อการท่องเที่ยว และการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยได้รับการยกย่องว่าเป็นศูนย์กลางที่มีความทันสมัยเป็น 1 ใน 3 ของเอเชีย การบินไทยเป็นสายการบินชั้นนำของภูมิภาคเอเชียและนานาชาติ (สมบัติ กาญจนกิจ, 2544) ประกอบกับจุดสนใจและแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและสวยงามดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวอย่างมาก โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติซึ่งจากรายงานสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติในปี 2547 มีจำนวนสูงถึง 13,433,057 คน นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสร้างรายได้หมุนเวียนให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย อยู่ในความรับผิดชอบของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2505 มีเนื้อที่ประมาณ 2,168 ตาราง

กิโลเมตร หรือ 1,355,396.96 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาพนมดงรักบริเวณขอบด้านตะวันตกเฉียงใต้ของที่ราบสูงโคราช ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา ปราจีนบุรี สระบุรี และนครนายก มีพื้นที่ต่อเนื่องกับผืนป่าในเขตอุทยานแห่งชาติทับลานและอุทยานแห่งชาติปางสีดาซึ่งนับเป็นผืนป่าที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสาม รองจากอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และอุทยานแห่งชาติทับลาน การดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อยู่ภายใต้ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้คงอยู่อย่างถาวรหรือเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพธรรมชาติ 2) เพื่อเป็นแหล่งศึกษาวิจัย 3) เพื่อเป็นแหล่งนันทนาการสำหรับสาธารณชนในรูปแบบต่างๆเท่าที่สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะอำนวย (กรมป่าไม้ กองอุทยานแห่งชาติ, 2529)

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อน อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าเขาใหญ่ ทั้งสภาพป่า และสัตว์ป่าที่ชุกชุม ผนวกกับวิวทิวทัศน์ที่สวยงามตลอดถึงสภาพอากาศที่เย็นสบายเหมาะแก่การท่องเที่ยว รวมไปถึงความสะดวกในด้านการคมนาคมเนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก อีกทั้งยังมีสิ่งอำนวยความสะดวก รวมไปถึงกิจกรรมนันทนาการต่างๆมากมายไว้รองรับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเดินป่า กิจกรรมส่องสัตว์ตอนกลางคืน หอคู่สัตว์ บ้านพัก ค่ายเยาวชน บริเวณที่ให้เช่ากางเต็นท์ เป็นต้น จึงทำให้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก

การเดินป่าเป็นการเข้าไปเที่ยวชมหรือศึกษาหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งจากการวิจัยในด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่พบว่ากิจกรรมที่ได้รับความนิยมสูงคือ กิจกรรมเดินป่า (ดารากร เจียมวิจิตร, 2532) การเดินป่านอกจากจะเป็นการเข้าไปเที่ยวชมหรือศึกษาหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติแล้ว ยังหมายรวมถึงกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจประเภทต่างๆที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสภาพภูมิประเทศ อาทิเช่น การเดินเท้า ชีมน้ำ นั่งช้าง นั่งเรือ ล่องแพ การตั้งค่ายพักแรม ซึ่งกิจกรรมเดินป่านั้นมีจุดเด่น อยู่ที่การที่เราได้สัมผัสถึงธรรมชาติป่าเขาลำเนาไพร ชีวิตพืชสัตว์ต่างๆ ให้ความสดชื่นรื่นรมย์ ประกอบกับความรู้ทางธรรมชาติควบคู่กัน ไปอีกทั้งยังก่อให้เกิดจิตสำนึกในคุณค่าความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้จัดเส้นทางเดินป่าไว้หลายเส้นทาง และอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็นผู้กำหนดเส้นทางให้กับนักท่องเที่ยว เส้นทางเดินป่าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้จัดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวประกอบไปด้วยเส้นทาง 2 ประเภท เส้นทางประเภทแรกเรียกว่า เส้นทางที่ไม่ต้องค้างแรม (Hiking Trail) อันหมายถึงเส้นทางที่นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการเดินทางได้ครบเส้นทางภายในวันเดียว โดยไม่ต้องค้างแรม เส้นทางประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นเส้นทางที่ใช้เวลาเดิน

เท้าเพียงไม่กี่ชั่วโมง ส่วนเส้นทางประเภทที่สองเรียกว่า เส้นทางล่องไพร (Trekkng Trail) เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินป่าได้ครบเส้นทางภายในวันเดียว เส้นทางประเภทนี้นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องค้างแรมนอกเขตบริการของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งทางอุทยานมักจะ ไม่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เส้นทางบ่อยนัก

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอย่างมากมาย จากสถิติของจำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2547 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวทั้งหมดจำนวน 771,922 คน นับเป็นจำนวนนักท่องเที่ยวที่สูงมากเป็นอันดับสอง รองจาก คอยสุเทพ-คอยปุยเท่านั้น เมื่อเทียบกับอุทยานแห่งชาติทั้งหมดในประเทศไทย (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2548)

จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่มีปริมาณสูงมาก ประกอบกับผลการวิจัยของ คารากร เจียมวิจักขณ์ (2532) ที่พบว่า กิจกรรมนันทนาการที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่ได้รับความนิยมสูงคือ กิจกรรมเดินป่า ทำให้ผู้วิจัยคาดว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมการเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีจำนวนมากเช่นกัน ดังนั้น หากอุทยานแห่งชาติมีการบริหารจัดการหรือการควบคุมดูแลกิจกรรมการเดินป่าที่ไม่มีประสิทธิภาพดีพอแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อการทำลายธรรมชาติ ครอบคลุมสัตว์ป่า จึงควรมีการจัดการวางแผนและการจัดการเส้นทางเดินป่าที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ รวมถึงการให้ความรู้ในการเดินป่าที่ถูกวิธีในเส้นทางเดินป่านั้นๆแก่นักท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาและรักษาสภาพของธรรมชาติรวมถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเดินป่าเองด้วย

ดังนั้น การศึกษาวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนใจเลือกเส้นทางเดินป่า และพฤติกรรมการเดินป่าของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญ ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้มีข้อมูลและผลการวิจัยที่จะแสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลกระทบต่อทัศนใจเลือกเส้นทางเดินป่า รวมทั้งนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมในการเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อย่างไร เพื่อที่จะได้มีการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการการเดินป่าและการพัฒนาเส้นทางเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป อันเป็นการจูงใจให้นักท่องเที่ยวหันมาสนใจกิจกรรมการเดินป่า และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมเดินป่า และสามารถเดินป่าได้อย่างถูกต้องปลอดภัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนใจเลือกเส้นทางเดินป่าของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเดินป่าของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเส้นทางเดินป่าและพฤติกรรม การเดินป่าของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าร่วมกิจกรรมเดินป่าในเส้นทางเดินป่าที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยม 5 เส้นทางเดินป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (มูลนิธิพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่, 2544) คือ 1) เส้นทางอุทยานฯ-หนองผกชี 2)เส้นทางอุทยานฯ-มอสิงโต 3)เส้นทาง กม.33-หนองผกชี 4)เส้นทางผา ถ้วยไม้-เหวสุวัต 5)เส้นทางอุทยานฯ-น้ำตกเหวสุวัต

คำจำกัดความของการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือก หมายถึง สิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเส้นทางเดินป่าของ นักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งแบ่งเป็น 2 ปัจจัย

1. ปัจจัยภายใน คือ ความต้องการ แรงจูงใจ รวมถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการ ตัดสินใจเลือกเส้นทางเดินป่า ได้แก่ ความปลอดภัยของเส้นทาง ความหลากหลายของสภาพแวดล้อมใน เส้นทาง ความยาวของเส้นทางที่เหมาะสมต่อสภาพร่างกาย ความลาดชันของเส้นทางที่เหมาะสมต่อสภาพ ร่างกาย ความท้าทายและน่าตื่นเต้นในเส้นทาง ความต้องการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศธรรมชาติในเส้นทาง ความชื่นชอบวิวทิวทัศน์/น้ำตกและทัศนียภาพของเส้นทาง ความต้องการที่จะพบเห็นสัตว์/นก ชนิดต่างๆ ในเส้นทาง ความสั้น โดย สบง เจียบห่างไกลผู้คนในเส้นทาง

2. ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยแวดล้อมต่างที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเส้นทางเดินป่า ได้แก่อิทธิพลจากสื่อ อิทธิพลจากสังคม รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

พฤติกรรมกรรมการเดินป่า หมายถึง รูปแบบกิจกรรมหรือการกระทำต่างๆ ในการเดินป่าของ นักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ คือ

1. ช่วงก่อนออกเดินป่า
2. ระหว่างการเดินป่า
3. หลังจากการเดินป่า

นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาใช้เส้นทางเดินป่า 5 เส้นทาง ในเขตอุทยาน แห่งชาติเขาใหญ่ ระหว่างเดือนมีนาคม 2549 ถึงเดือนกรกฎาคม 2549

เส้นทางเดินป่า หมายถึง เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติประเภทที่นักท่องเที่ยวไม่พักแรม ในเขต อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เฉพาะเส้นทางเดินป่า 5 เส้นทาง ดังต่อไปนี้

1. อุทยานฯ-หนองผกชี: เส้นทางที่ทำการใหญ่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่-หนองผกชี

2. อุทยานฯ-มอสิงโต: เส้นทางที่ทำการใหญ่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่-มอสิงโต
3. กม.33-หนองผักชี: เส้นทางกิโลเมตรที่33-หนองผักชี
4. ผาก้วยไม้-เหวสุวัต: เส้นทางผาก้วยไม้-น้ำตกเหวสุวัต
5. อุทยานฯ-เหวสุวัต: เส้นทางที่ทำการใหญ่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่-น้ำตกเหวประทุน-น้ำตกเหวสุวัต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการการเดินป่าและการพัฒนาเส้นทางเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป อันจะเป็นการจูงใจให้นักท่องเที่ยวหันมาสนใจกิจกรรมการเดินป่า และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมเดินป่า และสามารถเดินป่าได้อย่างถูกต้องปลอดภัยต่อไป